

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

8/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ 5/8 (4) - 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahammadovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafuz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdulkaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi

Sudyalar oliy kengashi huzuridagi Sudyalar oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O‘zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarqand viloyat IIB Tibbiyot bo‘limi psixologik xizmat boshlig‘i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po‘latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston milliy universiteti;

SodiqovaShohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O‘zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo‘tayeov Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O‘zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro‘yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo‘yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Maxmudov Bezzod Xamidovich</i> QORAXONIYLAR DAVLATINI XRONOLOGIK DAVRIGA OID FIKR-MULOHAZALAR	9-15
<i>Yakubov O'tkir Shermamatovich</i> SOVET HOKIMIYATINING O'ZBEKISTONDA JAMOALASHTIRISH SIYOSATI VA DEMOGRAFIK JARAYONLAR	16-20
<i>Ahmedova Dilafruz Xusan qizi</i> MAKTUUBLARDA Q'JQON–XIVA XONLIKLARI MUHOSABATLARINING AKS ETIШИ (XIX ACP)	21-27
<i>Xudayberdiyev Utkir Toshmuradovich</i> SOVET HOKIMIYATI YILLARIDA SURXON VOHASI IQTISODIY HAYOTIDA TEMIR YO'LLARNING O'RNI	28-32
<i>Mo'minov Xusanboy Madaminjonovich, Bo'ronov Ismoiljon A'zamjon o'g'li</i> KITOBAT SAN'ATI	33-36

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Abdullaev Altinbek Yanqibaevich, Masharipov Ozod</i> QAYTA IShLASH KORXONALARIDA KOMPLEKS IShLAB CHIqARISh qISOBINING METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH	37-51
---	-------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Rajabov Alisher Shavkatovich</i> MIRBOVO NAQSHBANDIY YASHAGAN DAVRDAGI IJTIMOY VA MA'NAVIY MUHIT	52-55
<i>Saidkulov Nuriddin Akramkulovich</i> BARQARORLIK MASALALARI: MUAMMOLAR, TALQINLAR VA YECHIMLAR	56-60

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Dжалилова Сарварой Мехрожовна</i> ХАРАКТЕРНЫЕ ЧЕРТЫ СЕМАНТИКИ ЦВЕТА В ФРАЗЕОЛОГИИ УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКА	61-66
<i>Mirzakamolova Sadoqatxon Sayidaxmadovna,</i> SIYOSIY NUTQDA SAMIMIYLIK	67-72
<i>Saidova Nodira Djahangirovna,</i> INGLIZ TILIDAGI YONG'IN XAVFSIZLIGIGA OID ATAMALARNI TASNIFLASH	73-77
<i>Sulaymonov Bobir</i> ZAMONAVIY LUG'ATSHUNOSLIK YO'NALISHLARI VA TERMINOLOGIYASI	78-83
<i>Faxriddinova Dilfuza</i> TABRIK NUTQIY AKTI HAQIDA	84-87

Xusainova Zebo Ikramovna

RUS, INGLIZ TILI MADANIYATINI TASHUVCHILARINING DIALOGIDA NUTQ ETIKETINING PRAGMATIK VA KOMMUNIKATIV XUSUSIYATLARINING NAMOYON BO‘LISHI 88-94

Karimova Vasila Vahobovna

“GENDER” – UMUMILMIY VA LINGVISTIK KATEGORIYA 95-99

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

Фазилов Фарход Маратович

АНАЛИЗ ВОПРОСОВ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ЛЕГАЛИЗАЦИИ ПРЕСТУПНЫХ ДОХОДОВ В НЕКОТОРЫХ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАНАХ 100-112

Bobomurodov Farhod Boymurotovich

TEZKOR-QIDIRUV FAOLIYATIDA INSON HUQUQLARI, ERKINLIK LARI VA QONUNIY MANFAATLARINI HUQUQIY TA‘MINLASHNING RETROSPEKTIV TAHLILI 113-123

Халиқулов Комолиддин Носирович

ХОРИЖИЙ ДАВЛАТ СУДЛАРИНИНГ ҚАРОРЛАРИНИ ТАН ОЛИШ ВА ИЖРО ЭТИШДА ДАВЛАТ СУВЕРЕНИТЕТИ МАСАЛАЛАРИ 124-129

Салимова Диёрахон Бахтиёржон кизи

ЛИЦА, ОСУЩЕСТВЛЯЮЩИЕ ВОЗДУШНУЮ ПЕРЕВОЗКУ ПО ДОГОВОРУ ВОЗДУШНОЙ ПЕРЕВОЗКИ 130-135

Очилов Шермат Рашидович

ТЕРРОРИЗМГА ҚАРШИ КУРАШДА ХАЛҚАРО-ҲУҚУҚИЙ МЕХАНИЗМЛАРИНИНГ ЭВОЛЮЦИЯСИ ВА САМАРАДОРЛИГИ: ЗАМОНАВИЙ ЁНДАШУВЛАР ВА ИСТИҚБОЛЛАР ТАҲЛИЛИ 136-149

Abdullayeva Nodira Odil qizi

OILAVIY (MAISHIY) ZO‘RAVONLIK DAN HIMOYALASH HUQUQINING IJTIMOIIY-HUQUQIY TUSHUNCHASI VA MANBALARI 150-156

Одилов Муҳаммадрашодхон

КОРРУПЦИЯВИЙ ЖИНОЯТЛАР ОБЪЕКТИ ҲАҚИДА АЙРИМ МУЛОҲАЗАЛАР 157-161

Ҳасанов Муҳриддин Ўроқбой ўғли

МЕҲНАТ ОРГАНЛАРИДА КОРРУПЦИЯГА ОИД ҲУҚУҚБУЗАРЛИКЛАРИНИ БАРТАРАФ ҚИЛИШ БЎЙИЧА НОРМАТИВ-ҲУҚУҚИЙ ҲУЖЖАТЛАР ТАҲЛИЛИ 162-170

Rahmonov Jaloliddin

XXI ASRDA INVESTORLAR HUQUQLARINI HIMOYA QILISHNING RIVOJLANISHI: DAVLAT SUVERENITETI VA INVESTORLAR MANFAATLARINI MUVOZANATLASH 171-176

Камилов Ойбек Хамиджонович

Глобальные тенденции студенческой мобильности в контексте теорий миграционных исследований 177-182

Азизов Ниғмонжон Пардаевич, Абдуллаев Ғайратбек Ғайбуллаевич

МАНУ ҚОНУНЛАРИДА ЖИНОЯТ ВА ЖАЗО МАСАЛАЛАРИНИНГ ИФОДАЛАНИШИ 183-187

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

Абутова Зульфия Жадигеровна

ПРИМЕНЕНИЕ ПЛАТФОРМЫ КАНООТ! В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ: ПЛЮСЫ И МИНУСЫ 188-195

<i>Ниязова Регина Рустамовна</i> ПОСТРОЕНИЕ УЧЕБНО-ТРЕНИРОВОЧНОГО ПРОЦЕССА ТРИАТЛОНИСТОВ НА ЭТАПЕ СПОРТИВНОГО СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ В ГОДИЧНОМ ЦИКЛЕ ПОДГОТОВКИ	196-202
<i>Jabborova Dilafrō'z Ismatullo qizi</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING ESP TALABALARI YOZUV KO'NIKALARINI RIVOJLANTIRISHGA TA'SIRI	203-206
<i>Tursunov Adizjon Nurali o'g'li</i> BO'LAJAK FIZIKA O'QITUVCHILARINING METODIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH DARAJALARI VA BAHOLASH MEZONLARI	207-212
<i>Naimova Durdona Soxibovna</i> YANGI O'ZBEKISTONDA KO'ZI OJIZ VA ZAIF KO'RUVCHI BOLALAR TA'LIM TIZIMI	213-217
<i>Hamroyeva Sevara Nasriddinovna, Izbosarov Baxriddin Faxriddinovich</i> "BO'LAJAK FIZIKA O'QITUVCHILARINI STEM TA'LIMI DASTURI ORQALI O'QITISHDA EKSPERIMENT VA NAZARIY ASOSLARDAN FOYDALANIB O'QITISH METODIKASI" (MOLEKULALARNI TEZLIKLAR BO'YICHA TAQSIMOTI" MAVZUSI MISOLIDA)	218-222
<i>Shotemirov Sanjar Xolmo'min o'g'l</i> SHAXS NUTQIY FAOLIYATINING PEDAGOGIK VA METODOLOGIK TAHLILI	223-227
<i>Мустафоева Дурдона Асиловна</i> ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ УПРАВЛЕНЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СПЕЦИАЛИСТОВ НА ОСНОВЕ КЛАСТЕРНОГО ПОДХОДА	228-234
<i>Xoliqova Nargiza Abduvaliyevna</i> TALABALARNING TEXNIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISH ASOSLARI	235-239

Received: 10 October 2024
Accepted: 15 October 2024
Published: 25 October 2024

Article / Original Paper

ROLE OF RAILWAYS IN THE ECONOMIC LIFE OF SURKHAN OASIS DURING THE YEARS OF SOVIET AUTHORITY

Xudayberdiyev Utkir Toshmuradovich,
Termiz University of Economics and Service
Doctor of Philosophy in History (PhD)
Email: xudoyberdiyev@mail.ru

Abstract. In this article, the goal of the construction of railways in the Soviet era was carried out in several stages, the modernization of the country's economy, the speed of construction of railways, their importance in the regional economy and strategic development are objectively covered based on historical data.

Keywords: military-strategic target, signal road, station, industrial enterprise, transport communication, transport development, region, local gas resources.

SOVET HOKIMIYATI YILLARIDA SURXON VOHASI IQTISODIY HAYOTIDA TEMIR YO'LLARNING O'RNI

Xudayberdiyev Utkir Toshmuradovich,
Termiz iqtisodiyot va servis universiteti
Tarix fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya: Ushbu maqolada Sovet davrida temir yo'l qurilishini bir necha bosqichlarda amalga oshirilib borishdan maqsad mamlakat iqtisodiyotini modernizatsiya qilish, temir yo'llaridagi qurilish sur'atlari, ularning mintaqa iqtisodiyoti va strategik rivojlanishidagi ahamiyati tarixiy ma'lumotlar asosida xolisona yoritilgan.

Kalit so'zlar: harbiy-strategik maqsadlar, temir yo'l, bekat, sanoat korxonlari, transport kommunikatsiyasi, transport taraqqiyoti, mintaqa, mahalliy xomashyo resurslari.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI8Y2024N04>

Kirish. Rossiya imperiyasida sodir bo'lgan keskin siyosiy o'zgarishlar hamda hokimiyatning bolsheviklar qo'lga o'tishi mintaqadagi transport, jumladan, temir yo'l siyosatida ham jiddiy o'zgarishlarni yuzaga keltirdi. Sovet hokimiyati yillarida butun ittifoq transport kommunikatsiyasi, jumladan, temir yo'llar masalasi markaz manfaatlariga moslashtirilgan edi. Avvalambor, ushbu temir yo'llar harbiy-strategik maqsadlarni hisobga olgan holda qurilgan bo'lib, ular mamlakatning ma'muriy markazlarini boy sanoat va xomashyo markazlari bilan bog'lagan edi. Temir yo'llar asosan butun ittifoq bo'ylab aholining sanoat va qishloq xo'jaligi mahsulotlariga, shuningdek, oziq-ovqat, kiyim-kechak ta'minotiga bo'lgan ehtiyojlarini qondirishga xizmat qilgan edi.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Surxon vohasida sovet hokimiyati davridagi ijtimoiy-siyosiy hayot borasida bir qator tadqiqotchilar izlanishlar olib borganlar. Bu borada

ayniqsa, Q. Rajabov M. Haydarovlarning “Turkiston tarixi”, S.N. Tursunovning “Surxondaryo tarixi”, “Termiz yilnomasi” kabi tadqiqotlari muhim ahamiyat kasb etadi.

Muhokama va natijalar. Sovet hukumati o'zining xalq xo'jaligini rejasi asosida bosqichma-bosqich sotsialistik tizimga moslashtira boshladi. Bu siyosat transport taraqqiyoti, aynan temir yo'l sohasida ham o'z aksini topdi. Temir yo'l transporti sovet hukumati uchun iqtisodiy jihatdan arzon hamda qulay bo'lish bilan bir qatorda, mamlakatning ichki siyosatini nazorat qilib turishda zarur edi. Shu tufayli 1918-yili sovet hukumati O'rta Osiyo –Toshkent temir yo'lini o'z nazoratiga oldi. 1919-yil Termiz – Kelif temir yo'li davlat ixtiyoriga o'tkazildi. Shuningdek, Orol dengizi va Amudaryo bo'ylab harakat qiladigan suv transportidagi xususiy flotlar tugatilib, ular davlat tomonidan musodara qilindi[1].

Turkiston o'lkasida paxta xomashyosi asosan 2 yo'nalishdagi temir yo'l orqali etkazilgan: birinchisi, Toshkent – Orenburg yo'nalishi bo'lsa; ikkinchisi, Chorjo'y – Krasnovodsk yo'nalishi edi. 1921-yil Bosh paxta qo'mitasiga 1 mln. 48 ming 240 pud paxta tolasini yuborilgan. 1922-yilning boshlarida Turkiston o'lkasidan Rossiyadagi to'qimachilik fabrikalariga Krasnovodsk yo'nalishi bo'ylab 1150 vagonda 63 ming 470 toy paxta, Orenburg yo'nalishi bo'yicha esa 1547 vagonda 85 ming 30 toy paxta jo'natilgan. Jami bo'lib 2724 vagonda 148 ming 500 toy paxta tolasini yuborilgan[2]. 1922-yilning iyun oyida Orenburg va Krasnovodsk yo'nalishlari bo'yicha jami 2180 vagonda paxta tolasini Rossiyadagi to'qimachilik fabrikalariga etkazilgan[3].

Sovet davlatida XX asrning 20-yillarda boshlangan fuqarolar urushi yillarida vayron bo'lgan temir yo'l harakat tarkibi va yo'l xo'jaligini tiklash uchun zarur choralar ko'rildi. Jumladan, O'rta Osiyo Respublikalarida yagona temir yo'l uzelinini birlashtirish va yangi tarmoqlarni qurish masalasiga alohida e'tibor berildi. Bundan asosiy maqsad shahar va portlarni birlashtiruvchi yangi temir yo'l liniyalarini barpo etish edi. Ularning birlashtirilishini ko'zlab Amudaryo (Samsonovo) – Termiz (1925), Termiz-Dushanbe (1932) va boshqa temir yo'l liniyalari qurilib foydalanishga topshirildi. 1929-1932-yillarda qurilgan uzunligi 248 km Termiz-Dushanbe temir yul tarmog'i qurilib, O'zbekiston temir yo'lga ulandi[1]. Biroq sovet hokimiyati yo'llarida O'zbekistonda temir yo'l transportida qisqa masofalarga tashish tannarxi yuqori bo'lib, unda 40356 ming tonna yuk tashildi. 32912 mln. t.km yuk aylanishi bajarildi. Bu esa 1950-yildagi magistral temir yo'l izlari uzunligiga nisbatan 1330 km ortiq bo'lib, bajarilgan yuk aylanishi 3,2 marta, tashilgan yuk xajmi 4,5 marta ko'pdir. Keyingi yillarda 1970-yil yangi Qo'ng'iro't – Manat magistral temir yo'l izlari qurildi. Yangi magistral temir yo'l izlari mamlakatimizni Yevropa qismi, Ozarbayjon, Gruziya, Armaniston Respublikalari va Ural bilan bog'laydigan temir yo'llarni ming km.ga qisqartiradi.

Sovet davlati O'rta Osiyo respublikalarida yagona temir yo'l liniyasini tashkil etish va yangi temir yo'l tarmoqlarini qurishga alohida e'tibor qaratdi. 1924-yildan boshlab Kogon – Samsonovo – Termiz temir yo'lini tuzatish ishlariga e'tibor qaratilgan. 33 kilometrni tashkil etuvchi Termiz-Jarqo'rg'on temir yo'li qurilishi boshlandi[5]. 1925-yilning ikkinchi yarmida uzunligi 248 km. bo'lgan Termiz – Dushanbe temir yo'li qurilishiga 3 mln. so'm mablag' ajratildi. Bu temir yo'l tarmog'i 1931-yilda tugallandi va natijada Tojikiston O'zbekiston temir yo'llari tarmog'i bir-biriga bog'landi[1].

Surxondaryo okrugida mahalliy xomashyo resurslari bazasida qisqa vaqt ichida go'sht, ohak, donni qayta ishlaydigan korxonalar qurildi. Ayniqsa, paxta tolasining keskin o'sishi Denov, Xazorbog', Sherobod paxta tozalash korxonalarining qurilishiga sabab bo'ldi. Mazkur

korxonalar Termiz – Dushanbe temir yo‘l tarmog‘ining ishga tushishi bilan bevosita bog‘liqdir. Haqiqatan ham 1929-1941-yillar oralig‘ida viloyatda Denov, Xazorbog‘, Sherobod paxta tozalash zavodlari, Termiz go‘sh t kombinati, non va moy zavodlari, Denov shahridagi motorremont va spirtli ichimliklar zavodlari, Xovdak, Uchqizil va Kakaydi neft konlari ishga tushirildi. Shu davrga kelib viloyatda sanoat mahsulotlarini ishlab chiqarish hajmi 64 million so‘mga etdi[4].

XX asrning 30-yillarida Surxondaryo hududida yangi temir yo‘l tarmoqlari ham qurildi. Termiz – Kelif, Sho‘rchi – Denov, Termiz – Regar yo‘nalishlari qayta ta‘mirlandi. Yangi temir yo‘l tarmoqlari qurilishi natijasida xalq xo‘jaligini tiklash, hududlarni xomashyo bilan ta‘minlash, tayyor sanoat mahsulotlarini tashish, yoqilg‘ini sanoatini rivojlantirish imkoniyatlarini bergan[5].

1933-yil 28-fevralda O‘rta Osiyo temir yo‘llar uyushmasi direksiyasi tomonidan “Talab yuqori bo‘lgan kadrlarni qayta o‘qitish va tayyorlash bo‘yicha vaqtinchalik kurslarni tashkil etish” buyrug‘i qabul qilingan. Shu davrdan boshlab Qarshi, Termiz shaharlarida qisqa muddatli kurslar tashkil etilib, ularda asosan mashinistlar, mashinist yordamchilari, slesarlar, telegrafchilar, bosh konduktorlar tayyorlangan. Kurslardagi tinglovchilar soni uncha ko‘p bo‘lmagan. Masalan, Qarshi shahridagi kurslarda 20 nafar mashinist, 40 nafar mashinist yordamchilari o‘qitilgan bo‘lsa, Termizda esa 10 nafar mashinist va 34 nafar mashinist yordamchilari tayyorlangan[4].

Ikkinchi jahon urushi yillarida Surxondaryo er osti boyliklaridan unumli foydalanish, xususan ko‘mir bilan ta‘minlash maqsadida To‘da ko‘mir koniga temir yo‘l tortish borasidagi ishlar olib borildi. Surxondaryodagi ikkinchi ko‘mir koni bo‘lmish To‘da konini ishga tushirish 1942-1944-yillarda amalga oshirildi. 1942-yil 4-sentyabrda tuman ijroqo‘mining 43-sonli qaroriga asosan To‘da ko‘mir koni temir yo‘li qurilishi uchun 264,23 gektar er ajratildi.

Bundan tashqari, urush yillarida front yaqinidagi hududlardan aholi evakuatsiyasi qilish va frontda oziq-ovqat, kiyim-kechak va front ehtiyoji zarur bo‘lgan buyumlar ham aynan temir yo‘l tizimi orqali amalga oshirilgan. Surxondaryo viloyatidan 41,5 ming kishi frontga jo‘natilgan. Urush yillarida 20 709 kishi viloyatga ko‘chirib keltirildi.

Urushdan keyingi yillarda transportning bu sohasida tub o‘zgarishlar qilinib, lokomotivlar quvvati oshirildi, poyezdlar tig‘iz qatnaydigan joylarda ikkinchi yo‘llar qurildi. Parovozlar o‘rniga elektrovoz va teplovozlar qo‘llanildi. Termiz va Denov temir yul stansiyalari yangi texnika bilan jihozlandi. Surxondaryoda urushdan keyingi yillarda xalq xo‘jaligini rivojlantirish maqsadida temir yo‘lchilar zimmasiga yanada mas‘uliyatli vazifalar yuklandi. Xalq xo‘jaligi uchun zarur yuklarni tashish, yangi sanoat korxonalarini, yangi shahar va tumanlar tashkil etilishi temir yo‘l shoxobchalarini ko‘paytirishni taqozo qildi. 1943-1953-yillarda Termiz bekati bir sutkada 6 juft yuk tashuvchi poyezdni va 4 ta passajir poyezdini qabul qilib jo‘natar edi[6].

1951-yilda O‘rta Osiyoda harbiylar manfaati uchun 147 razyezd, keyinchalik “Baqtriya” bekati deb nom olgan temir yo‘l bekati qurildi. 1954-yili Termiz temir yo‘l bekatida yuk tashish o‘rtacha 60-70 vagonni, yuk ortish esa 30-40 vagonni tashkil etdi. 1954-yil dekabr oyida Termiz bekatida yuklar ham bir vaqtning o‘zida ortiladigan va tushiriladigan bo‘ldi[7].

1960-yillarga kelib, Surxondaryo viloyati va Tojikiston Respublikasida yuk tashish ishlari ancha kuchaydi. Buning natijasida Termiz bekatida temir yo‘l izlarini kengaytirishga

to'g'ri keldi. 1967-yilda vagonlarni almashtirish va ta'mirlash uchun 7 ta temir yo'l izlari qurildi. Bekatlar bir-biri bilan yarim avtomatik himoya moslamalari orqali aloqa qila boshladi[8].

O'zbekistonni qo'shni respublikalar va davlatlar bilan bog'laydigan temir yo'l liniyalari qurib ishga tushirildi. 1971-yilda Tojikistonga chiqadigan Termiz-Tursunzoda, Termiz-Shahrituz temir yo'llari qayta ta'mirlangach, qurilish materiallarini etkazib berish ancha yaxshilandi. 1973-yilda temir yo'l bekatlarini ko'rsatuvchi belgilar elektr quvvati bilan ishlaydigan moslamalar orqali amalga oshirila boshlandi. 1974-yilda uzunligi 54 km bo'lgan Amu-Zang temir yo'li va Termiz-Yavan temir yo'li tarmog'i qurib bitkazildi. Bu esa O'zbekistonni Tojikiston Respublikasining ichki tumanlari bilan bog'lash imkonini berdi[8]. Ushbu sohaga e'tibor yildan-yilga oshib borishi natijasida, 1976-yil Termiz-Shartuz temir yo'l tarmog'i ishga tushirildi. 1978 -yili Afg'onistonda yuzaga kelgan harbiy vaziyat Termiz temir yo'l bekatini yangi asbob- uskunalar bilan jihozlash kerakligini ko'rsatdi. Termizdan yuklar Qarshiga, Dushanbega va Afg'onistonga jo'natilar edi. Shuningdek, 1978-yili Termiz bekatida poyezdlarni qabul qilishga temir yo'l tarmog'i etishmay qolayotganligi tufayli, ko'plab poyezdlar bu erda kelmasdan, boshqa bekatlarda to'xtab turishga majbur bo'layotgan edi. Shu sababli temir yo'l izlari 9 yo'ldan iborat qabul qiluvchi park-depo qurib bitkazildi. 1978-1979-yillarda Termiz shahri chekkasida joylashgan Termiz daryo portiga kirish uchun osonlik tug'diruvchi ochiq temir yo'l shoxobchasi va 5 yo'lli temir yo'l tarmog'i qurildi[9]. Natijada daryo porti orqali Afg'oniston va Janubiy Tojikiston tumanlari bilan savdo-sotiq qilish imoniyati kengaydi. Termiz temir yo'li porti qurildi, bu vagonlar turishi va mahalliy yuklarni tashishga mo'ljallandi. Termiz bekati sanoati korxonalarining qabul markaziga aylantirildi, bu erga paxta zavodi, "Qishloqxo'jaliktexnika", go'sht korxonalaridan xalq xo'jaligi yuklari keltirilib, shu yerdan vagonlarga ortilib, respublikamizning barcha viloyatlariga jo'natilardi.

Yuk oborotining tinimsiz o'sib borishi natijasida 1982-yili Termizda yangi temir yo'l parki qurildi. Bu park 16 ta temir yo'l shoxobchasidan iborat edi. 1982-yil Termiz shahri yaqinida Amudaryo orqali Afg'onistonga o'tadigan Termiz-Hayroton temir yo'l va avtomobil yo'li ko'prigi foydalanishga topshirilib, Termiz temir yo'l bekatini qayta ta'mirlandi[8]. Bu tadbir Afg'oniston davlati bilan iqtisodiy aloqalarni mustahkamlash imkonini berdi. Termiz Afg'oniston uchun eng qulay savdo-sotiq qiladigan port shahriga aylandi.

Xulosa. Umuman olganda sovet hokimiyati yillarida temir yo'l transport tizimining rivojlanishi Markaz manfaatlarini hisobga olgan holda amalga oshirildi. Bu borada xomashyo mahsulotlarini tashib ketish va harbiy salohiyatni mustahkamlash markaz tomonidan asosiy maqsad sifatida belgilab olingan edi. Shunga qaramay, temir yo'llarning paydo bo'lishi hududlar uchun ijobiy ahamiyatga ega bo'ldi. Chunki u ishlab chiqaruvchi kuchlarning rivojlanishiga munosib hissa qo'shdi. Xullas, Surxon vohasi hududidagi temir yo'l transporti taraqqiyoti bilan bog'liq manbalarning dalolat berishicha, temir yo'l transportining rivojlantirilishi jamiyat taraqqiyotiga, uning ijtimoiy-iqtisodiy, madaniy va siyosiy jihatdan rivojlanishiga muhim hissa qo'shgan.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Социально-экономическое развитие Узбекистана за годы Советской власти. – Ташкент: Узбекистан, 1984. – С.11.
2. Surxondaryo viloyat davlat arxivi, 1-fond, 3-ro'yxat, 9-ish, 58-varaq.
3. Rajabov Q., Haydarov M. Turkiston tarixi. – B.102.
4. Tursunov S.N. va boshqalar. Surxondaryo tarixidan lavhalar. – Toshkent: 1991. – B 9.

5. O'z MA, R-95 jamg'arma, 1-ro'yxat, 3125-yig'ma jild, 177-varaq.
6. Surxondaryo VDA, 447-jamg'arma, 1- ro'yxat,ish, varaqlar. 122, 14.
7. Surxondaryo VDA, 447- jamg'arma, 1-ro'yxat. ish, varaqlar. 125, 31.
8. Tursunov S.N. va boshqalar. Surxondaryo tarixi. – Toshkent: Sharq, 2004. –B. 379.
9. Tursunov S.N. Termiz yilnomasi. – Toshkent: Sharq, 2001. – 33 b.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/8 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).